

Carles I: dos tipus auris inèdits del Regne d'Aragó

MIQUEL de CRUSAFONT*

Els anys 2014 i 2018 varen aparèixer, en sengles vendes públiques, dos tipus monetaris inèdits d'or del Regne d'Aragó. En el primer cas, es tractava de la subhasta Vico de Madrid i aportava el ducat aragonès de Joana i Carles amb indicació de peça inèdita, però sense més comentaris. En el segon, en una subhasta d'Àureo & Calicó, es tractava d'una peça de dos ducats híbrida aragonesa, que combinava un anvers de Joana i Carles amb un revers a nom de Ferran II. En aquest cas, hi apareixia un llarg comentari per al qual vaig donar jo mateix algunes indicacions. Com que no resulta gaire freqüent que apareguin peces àuries inèdites, he pensat que bé valia la pena de fer-ne un comentari una mica més extens.

Cal recordar, en primer lloc, que al Regne d'Aragó no es varen batre gairebé mai peces d'or ni d'argent i que, des dels seus inicis fins als temps de la Guerra Civil Catalana del segle XV (1462-1472), l'única moneda acceptada i vigent fou el diner jaquès, en algun cas acompanyat del batiment de mitjos diners o *miajas*, com és el cas del regnat de Ferran II. L'única excepció fou gairebé anecdòtica ja que no va durar més de tres anys: l'any 1365, a les Corts de Tortosa, el rei havia assolit de fixar la llei del florí a 18 quirats i de poder-lo batre lliurement, després d'una etapa de carència a favor de la Generalitat. El rei, un cop tingué les mans lliures, va començar a emetre, no sols a Perpinyà exclusivament, sinó a Barcelona, València, Perpinyà i Saragossa. De tota manera, tres anys després els aragonesos decidiren rebutjar l'emissió del florí i tornaren a l'exclusivitat del diner jaquès. Aquesta exclusivitat fou raonada pels estaments aragonesos dient que les monedes d'or i argent eren «*muy dañosas por el precio que le ponian*», referint-se al seu valor de canvi amb el diner jaquès. En realitat, això demostra el que ja sabem per altres fonts: que els aragonesos no començaren a entrar en el tràfic comercial mediterrani fins al segle XV i, per tant, no tenien fretura de mo-

* Doctor en Història. President de la SCEN

neda de valors alts. D'altra banda, ja hem assenyalat que probablement havien creat un sistema monetari tancat i sobrevalorat que els afavoria en fer els canvis amb les monedes dels altres regnes.¹

En l'etapa bèl·lica esmentada, Joan II va batre, finalment, or en ducats i argent en rals i mitjos rals, però fou a desgrat de les institucions del regne, que argumentaren després que hi havia accedit per la situació de guerra en què es vivia. Aquestes argumentacions, però, no varen doblegar pas la intenció de Ferran el Catòlic de fer-hi batre argent des del 1482 i or, segurament, des del 1503. En aquest darrer metall, el rei diu que s'han de batre ducats i dobles ducats, però en realitat els tipus fins ara coneguts eren unes rares peces d'ostentació de 10 i 4 ducats amb marques de Lluís Sanchís, peces de 2 ducats i ducats amb la marca G-S de Gabriel Sanchís i ducats amb la marca de Lluís Sanchís. No hi havia, doncs, evidència de dobles ducats a nom de Lluís Sanchís, que va substituir al seu pare Gabriel l'any 1505.

Vegem ara els nous tipus i les conseqüències que es deriven del seu coneixement.

1. Peça híbrida de dos ducats de Carles i Joana/Ferran II.

La seva descripció és la següent:

Detall

Doble ducat d'or.

a/ +IOANA:ET:KAROLUS:DEI:GRA:RA:R:AR. Bustos enfrontats de Joana i Carles amb una C al mig.

r/ +FERNANDUS(D:G:R)EX:ARAGONUM:ET. Armes reials coronades entre L-S amb estels a sota.

Pes: 6,99 g Ø: 28 mm Àureo & Calicó, 8/3/2108, núm. 122

Les lletres són gòtiques, tant a l'anvers com al revers, i les separacions de les paraules és feta amb dues anelletes. La llegenda del revers comença a la part de baix.

1. Vegeu M. de CRUSAFONT, *Història de la Moneda de la Corona Catalano-Aragonesa Medieval*, Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (IEC), Barcelona, 2015, p. 130-141.

A primera vista sembla fàcil de concloure que, en temps de Carles I i Joana, es va batre aquesta peça de 2 ducats, aprofitant per error o per estalvi un vell encuny de Ferran II. La cosa, però, és una mica més complexa:

1. No es coneixen dobles ducats aragonesos de Ferran II.
2. No es coneix cap peça aragonesa d'or o d'argent de Ferran II en el qual l'inici de la llegenda sigui a la part de baix.

Aquests fets no desdiiuen del tot la possibilitat que s'haguessin batut dobles ducats amb marca L-S i que de moment no coneixem, ni que la posició anòmala de la llegenda sigui un caprici del gravador, però sí que ens obren altres possibilitats, com ara que el projecte de fer peces de 2 ducats no anés endavant i que l'encuny fos rebutjat per anòmal i aprofitat després per accident. Pensem en un accident perquè, de fet, hi ha nombroses emissions de dobles ducats aragonesos de Joana i Carles i no sembla que hi hagués, doncs, problemes per a obrir nous encunyys.

De tota manera, ha de quedar clar que l'existència d'aquest híbrid no ens obre automàticament la porta a l'existència de dobles ducats de Ferran II amb L-S i que només l'aparició de peces d'aquest tipus ens podria certificar.

2. Ducat de Joana i Carles.

L'or aragonès arriba al seu punt culminant amb Carles I i el mestre Lluís Sanchís. Efectivament, d'una banda tenim la peça d'ostentació de 100 ducats del 1528, CrusCG-4224, peça única actualment i probablement també al seu temps; les raríssimes peces de 50 i 20 ducats, CrusCG-4225 i 4226; i, finalment, la sèrie relativament abundant de peces de 2 ducats, CrusCG 4227 a 4229.² Tot sembla anar aparellat amb l'abundant or arribat del Nou Món, però, pel que fa a l'Aragó, es tracta del cant del cigne ja que, després d'aquest regnat, només hi ha la peça de 2 escuts de Felip I, CruCG-4332, de la qual només coneixem un exemplar i ja no hi ha cap altra peça àuria en el futur.

En aquesta llista hi mancava, però, la unitat, el ducat d'or. No ens ha de sorprendre. L'arribada massiva de metalls del Nou Món va originar un canvi de paritat generalitzat entre metalls i productes, de manera que cada vegada es necessitava més metall per adquirir els altres productes. Aquest procés, que va arribar a estabilitzar-se quan la unitat bàsica fou la de 8 escuts en lloc de l'escut, va seguint el seu curs i en l'etapa que estudiem devia ésser més manejable i útil

2. Les referències corresponen a M. de CRUSAFONT, *Catàleg General de la Moneda Catalana* (s. V aC - s. XX dC), Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (IEC), Barcelona, 2009, p. 677-679.

la peça de 2 ducats, que va tenir una expansió major que la del ducat. I podem retreure encara el cas català, ja que les peces de 2 principats foren conegudes des de fa molt temps, mentre que el principat de Joana i Carles no fou conegut fins als anys 80 del segle passat. Per tant, el cas del ducat aragonès representa una situació paral·lela.

Vegem-ne la descripció:

Ducat d'or aragonès.

a/ +REA:RS:DEI:GRA:ARAGONVM. Efigies encarades dels reis. C al mig.
r/ +IOANA:ET:KARLOS:RA:R: Armes reials amb corona i entre L-S.

Pes: 3,38 g Ø: 22 mm Vico, 19/6/2014, núm. 353

Les lletres són gòtiques, a excepció de la V de l'anvers. Les paraules estan separades per dobles anelletes. La peça procedia del fons de la Hispanic Society of America. S'hi apreciava una petita esquerra en el centre.

En aquest cas no hi ha altra mena de problemes. La peça, d'alguna manera, ens completa la rica sèrie àuria aragonesa de Joana i Carles.